

Procházka Oldřich Pivoda Jan Lesák Viktor Martin Št
Walderode MUDr. Antonín Vaňha Marie Mikulíková Jose
ons. doc. ThDr. Jaroslav Studený Karel Nöttig Plk. Ing.
Škrabal Josef Heřman Agapit Gallaš JUDr. František S
lois Čihal Jiřina Pitronová Dr. Ivan Krška MUDr. Marie
Antonín Maňas Ing. Arch. Bohuslav Fuchs Drahoňovský
Závada Jan Prokeš Bohumil Matyska Dr. Josef Symon
Procházka Oldřich Pivoda Jan Lesák Viktor Martin Št
Walderode MUDr. Antonín Vaňha Marie Mikulíková Jose
ons. doc. ThDr. Jaroslav Studený Karel Nöttig Plk. Ing.
Škrabal Josef Heřman Agapit Gallaš JUDr. František S
lois Čihal Jiřina Pitronová Dr. Ivan Krška MUDr. Marie
Antonín Maňas Ing. Arch. Bohuslav Fuchs Drahoňovský
Závada Jan Prokeš Bohumil Matyska Dr. Josef Symon
Procházka Oldřich Pivoda Jan Lesák Viktor Martin Št
Walderode MUDr. Antonín Vaňha Marie Mikulíková Jose
ons. doc. ThDr. Jaroslav Studený Karel Nöttig Plk. Ing.
Škrabal Josef Heřman Agapit Gallaš JUDr. František S
lois Čihal Jiřina Pitronová Dr. Ivan Krška MUDr. Marie
Antonín Maňas Ing. Arch. Bohuslav Fuchs Drahoňovský
Závada Jan Prokeš Bohumil Matyska Dr. Josef Symon
Procházka Oldřich Pivoda Jan Lesák Viktor Martin Št

Zeptejme se našich předků

Zajímavé osobnosti na Hranicku

ÚVOD

Vážení čtenáři,

dostává se Vám do rukou nová publikace „Zeptejme se našich předků“, kterou vydal Mikroregion Hranicko ve spolupráci s Hranickou rozvojovou agenturou, z.s. za finančního přispění Olomouckého kraje v rámci projektu „Za poznáním mikroregionu Hranicko“.

Publikace přináší portréty významných osobností z větších i menších obcí mikroregionu Hranicko. Lidí, kteří se zde narodili, v našem kraji žili a působili a zanechali v jeho historii důležité stopy.

Cílem publikace nebylo zmapovat všechny významné osobnosti na Hranicku, ale spíše přinést reprezentativní výběr osob, které se třeba zasloužily o rozvoj obce nebo se jinak přičinily o kulturní, společenskou, podnikatelskou, školskou, duchovní či jinou oblast venkovského života.

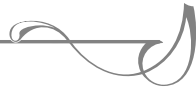
Tímto chci poděkovat všem starostkám a starostům a dalším spolupracujícím lidem, kteří se aktivně podíleli na přípravě textů a dodání fotografií.

Publikaci můžete nalézt také v elektronické podobě na stránkách regionu Hranicko www.regionhranicko.cz.

Marcela Tomášová
koordinátorka projektu

OBSAH

BĚLOTÍN	4
Mons. doc. ThDr. Jaroslav Studený	4
Karel Nöttig	5
BÝŠKOVICE	6
Plk. Ing. Bohuslav Závada	6
ČERNOTÍN	7
Jan Prokeš	7
HORNÍ TĚŠICE	9
Bohumil Matyska.	9
HORNÍ ÚJEZD	11
Dr. Josef Symerský	11
Miloš Škrabal	12
HRANICE	13
Josef Heřman Agapit Gallaš.	13
JUDr. František Šromota	15
DRAHOTUŠE	16
Jan Procházka	16
HUSTOPEČE NAD BEČVOU	18
Oldřich Pivoda	18

KLOKOČÍ	20
Jan Lesák	20
Viktor Martin Schlossar	21
OPATOVICE	23
Alois Číhal	23
Jiřina Pitronová, sestra Leopolda	25
POTŠTÁT	27
Dr. Ivan Krška	27
MUDr. Marie Desfours-Walderode	29
SKALIČKA	31
MUDr. Antonín Váňa	31
STŘÍTEŽ NAD LUDINOU	32
Marie Mikulíková, Josef Mikulík	32
ÚSTÍ	35
Antonín Maňas	35
VŠECHOVICE	36
Ing. Arch. Bohuslav Fuchs	36
Drahomíra Fuchsová	39

BĚLOTÍN

Mons. doc. ThDr. Jaroslav Studený

(6. 5. 1923 – 5. 6. 2008)

Narodil se 6. května 1923 v Kozově ve farnosti Bouzov. Po maturitě na Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži v roce 1942 se rozhodl ke studiu bohosloví. Tři roky studoval na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci a poté čtyři roky na Lateránské univerzitě v Římě (1945–1949). Kněžské svěcení přijal v Římě 13. července 1947.

K 1. 9. 1949 byl ustanoven kaplanem ve farnosti Lipník nad Bečvou a exkurendo administrátorem ve farnosti Týn nad Bečvou. Od roku 1951 působil deset měsíců jako administrátor v Úvalně. Následovala tříletá vojenská služba u nechvalně známých oddílů PTP. Po návratu do civilu byl jmenován administrátorem ve farnosti Hořejší Kunčice – Bohdanovice (1954–1961), pak ve farnosti Moravice (1961–1967). Od 15. 5. 1967 působil jako administrátor v Bělotíně a v letech 1967 až 1969 spravoval navíc jako exkurendo administrátor také farnost Špičky.

K 1. 7. 1972 byl ThDr. Jaroslavu Studenému odňat tzv. státní souhlas k výkonu kněžské služby a v listopadu téhož roku byl odsouzen komunistickým režimem na čtyři a půl roku do vězení za šíření náboženské literatury. Po propuštění pak pracoval v dělnických profesích až do roku 1983.

K 1. 10. 1983 mohl znovu nastoupit do duchovní správy, byl ustanoven administrátorem v Újezdě u Valašských Klobouk, kde působil sedm let. V letech 1990 až 2006 byl farářem v Olomouci – Klášterním Hradisku. Teprve převratné události po listopadu 1989 umožnily doktoru Studenému uplatnit v plné šíři jeho kněžské a také studijní katechetické zkušenosti. Mohl začít učit na obnovené Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci (1990–1996). Dne 31. 3. 1993 byl jmenován docentem, o dva roky později papežským prelátem.

Jméno zesnulého kněze se zapíše do dějin olomoucké arcidiecéze především jako budovatele nových kostelů. V období po roce 1990 vybudoval, zrenovoval

a upravil nesčetné množství kostelů a kaplí, kapliček a křížů, o nichž se můžeme dočíst v jeho knize Deset let naší bohoslužby vydané v roce 2001.

Ve svých 83 letech odešel do důchodu, který prožíval v Cholině, kde byl také pohřben na místním hřbitově.

Zemřel v nemocnici ve Šternberku 5. června 2008 ve věku 85 let.

S oblíbeným knězem se 14. června přišlo rozloučit několik stovek věřících. Pohřební obřady za zesnulého vykonal olomoucký arcibiskup Jan Graubner.

Karel Nöttig

(23. 11. 1806 – 14. 1. 1882)

Narodil se 23. listopadu 1806 v Bělotíně u Hranic. Bohoslovecká studia absolvoval v Brně a roku 1833 přijal kněžské svěcení. Po dvouletém kaplanském působení v Opavě byl dómským vikářem a od roku 1844 správcem dómské fary.

V roce 1853 byl jmenován rektorem kněžského semináře, následujícího roku pak kanovníkem.

17. 8. 1870 jej František Josef I. jmenoval brněnským biskupem a papež Pius IX. jmenování potvrdil. Biskupskou konsekraci mu udělil na Petrově 8. ledna 1871 olomoucký metropolita Bedřich Fürstenberg.

Zavedl pastorační konference kněží, zdůrazňoval úlohu tisku v boji proti liberalismu a dal popud k založení katolické tiskárny rajhradských benediktinů v Brně. Ke zdokonalení bohovědného studia se postaral o zavedení přednášek z katechetiky, pedagogiky, křesťanské filozofie a církevního umění. Za jeho působení byla zavedena nová Agenda. Roku 1877 oslavil stoleté trvání brněnského biskupství. Zemřel po delší nemoci dne 14. ledna 1882 a pohřben byl na městském hřbitově v Brně, odkud byl roku 1909 přenesen na Petrov.

Jako biskup neužíval osobního znaku, pouze štítu biskupství. Štít je čtvrcený. V prvním a čtvrtém zlatém poli je pod císařskou korunou černý orel s červeným štítkem na hrudi. V něm je stříbrné břevno s černými literami M. T. Ve druhém a třetím červeném poli je pět (32) stříbrných kuželů. Za štítem je zlatý procesní kříž provázený vpravo mitrou a vlevo dovnitř obrácenou berlou. Pod štítem je zavěšený komandérský kříž Leopoldova řádu. Vše je převýšeno zeleným biskupským kloboukem.

BÝŠKOVICE

Plk. Ing. Bohuslav Závada

(17. 1. 1890 – 26. 8. 1942)

Narodil se 17. 1. 1890 v Býškovících, jeho otec byl řídicím učitelem na místní škole od roku 1888. V roce 1900 se jeho rodina přestěhovala do školy v Dobroticích u Holešova. Odtud Bohuslav Závada docházel a studoval na reálném gymnáziu v Holešově. V roce 1907 po maturitě studoval na České technice v Brně, obor stavební inženýrství. Po dokončení studií v roce 1913 nastoupil na jednoroční vojenský výcvik u zeměbranceckého pluku č. 14 v Brně. O rok později byl poslán na ruskou frontu a krátce nato raněn. Po vyléčení zranění bojoval opět na ruské frontě, kde na jaře 1915 přeběhl do ruského zajetí. Od roku 1916 spolupracoval při zakládání Československých legií a stal se náborovým pracovníkem v zajateckých táborech Čechů a Slováků. V roce 1918 pracoval u ústředí Národní rady vedené T. G. Masarykem.

Do vlasti se vrátil v létě 1920 v hodnosti podplukovníka a s vyznamenáním za osobní statečnost. Poté nastoupil službu v kanceláři Čsl. Legií na ministerstvu národní obrany. V roce 1926 byl povolán do služby velitele pluku v Břeclavi a v roce 1928 sloužil jako zástupce velitele 30. pěšího pluku ve Vysokém Mýtě. Tak se stal vojákem z povolání. V krátké době dosáhl hodnosti plukovníka a zastával místo velitele pluku i posádky. V roce 1929 se zasadil o pojmenování pluku třicátníků čestným názvem „Pluk Aloise Jiráka“ a dostalo se mu cti Mistrova blízkého osobního přátelství. Od roku 1935 spolupracoval na projektech hraničního opevnění východních Čech a stal se vrchním velitelem ochranného pásma Orlických hor. Na tomto úseku se budovaly největší pevnostní tvrze „Hanička, Adam, Dobrošov“, které pak musel po mnichovském diktátu opustit. Pro něho, jeho důstojníky i vojáky to byly nejhorší chvíle zoufalství a ponížení.

Po začátku okupace naší vlasti hitlerovským Německem odešel z vojenské

služby a vyučoval jako profesor na průmyslové škole v Hradci Králové, kam se také i s rodinou odstěhoval. V té době se již organizoval vojenský odboj proti okupantům, zvaný „Obrana národa“. Plukovník Bohuslav Závada zůstal ve své vlasti, kde působil jako přední člen této ilegální organizace. Gestapo zatkl Bohuslava Závadu 8. února 1940. Byl obviněn z velezrady na německém národě a vyslýchán ve věznicích v Pardubicích, Drážďanech, Lipsku, Gollnově a v Berlíně. I se svými dalšími spolupracovníky byl odsouzen 7. ledna 1942 k trestu smrti. Vykonání trestu smrti stětím v Berlíně – Plotzenu ohlásil rozhlas 26. srpna 1942.

Ministerstvo národní obrany v uznání za ilegální činnost a sebeobětování k zachránění druhých a své vlasti jmenovalo Bohuslava Závadu brigádním generálem in memoriam a vyznamenalo ho medailí ministerstva vnitra za odboj a medailí Štefánika za práci ve Svazu důstojníků pro obranu vlasti. V roce 1946 mu také Česká technika v Brně udělila doktorát technických věd in memoriam. V témže roce byla odhalena pamětní deska se jménem Bohuslava Závady v Býškovcích na budově bývalé školy s textem: „V této škole se narodil 17. ledna 1890 ruský legionář plukovník ing. Bohuslav Závada. Za svou činnost v odboji proti německým okupantům byl vězněn a 26. srpna 1942 v Berlíně popraven. Nezapomeneme“.

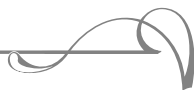
ČERNOTÍN

Jan Prokeš

(28. 5. 1873 – 11. 12. 1935)

Jan Prokeš se narodil v Černotíně 28. května 1873. Jeho otec, František Prokeš, byl ševcem. V Pozemkové knize mu byl připsán domek číslo 25. Podle pamětníků zastával funkci obecního sluhy a listonoše.

Jan Prokeš, třetí a poslední dítě Prokešových, získal

jen základní školní vzdělání v jednotřídce v Černotíně a pětileté utrakvistické škole v Hranicích. Pamětníci se shodují, že touha po vzdělání byla výrazným rysem jeho povahy. Protože mu finanční situace jeho rodiny neumožnila studium na českém gymnáziu ve Valašském Meziříčí, následoval svého otce a vyučil se obuvníkem. Brzy odešel do Ostravy, kde se zapojil do odborové práce obuvnické profese. Byl redaktorem hornického časopisu Na zdar a sociálně-demokratického časopisu Duch času. Za svou veřejnou politickou činnost byl perzekuován.

V roce 1906 byl zvolen za sociálně-demokratickou stranu do Moravského zemského sněmu. V roce 1908 se stal poslancem vídeňské Říšské rady. Vedl autonomistickou sociálně-demokratickou stranu na Ostravsku. V době první světové války byl odveden k vojsku.

Po válce pracoval ve významných funkcích řešících politické problémy na Ostravsku a Těšínsku. Ve volbách roku 1925 byl zvolen starostou Moravské Ostravy. Ve své funkci pracoval na integraci obcí a na vytvoření města Moravská Ostrava. Jeho přičiněním vyrostlo město v důležité centrum regionu a státu. K hlavním stavbám města patří monumentální radnice, nesoucí jeho jméno. Svou pozornost zaměřoval na zlepšení městských komunikací, podporoval výstavbu nových školních, zdravotnických a kulturních zařízení. Soustavně se věnoval sociální a zdravotní péči, zejména pak péči o nezaměstnané a jejich rodiny.

Zemřel po dlouhé nemoci 11. prosince 1935 na srdeční mrtvici. Za jeho celoživotní zásluhy o rozvoj města mu Ostrava vystrojila velkolepý pohřeb. S oblíbeným starostou se přišlo rozloučit sto tisíc občanů.

Jan Prokeš je považován za jednu z nejvýraznějších osobností, jaká kdy stála v čele města Ostravy. Jeho zásluhy připomíná náměstí před Novou radnicí, které se již od roku 1930 na jeho počest nazývá Prokešovo. Po únoru 1948 byly veškeré vzpomínky na Prokeše úmyslně potlačovány – nikdy nesympatizoval s komunisty, proto zmizely jeho busty a portréty. Pokud byl v některé historické práci zmíněn, nezapomnělo se na nálepku pravicového oportunisty. Až po sametové revoluci byla jeho památka obnovena a náměstí před Novou radnicí opět přejmenováno na Prokešovo. V roce 1933, při příležitosti šedesátých narozenin, byl jmenován zastupiteli obce čestným občanem Černotína.

HORNÍ TĚŠICE

Bohumil Matyska

(18. 9. 1907 – 12. 12. 1998)

Bohumil Matyska pocházel z rolnické rodiny Františka a Františky Matyskových z Horních Těšic. Byl nejmladší z šesti dětí. Obecnou i měšťanskou školu navštěvoval v Kelči, která je 5 km vzdálena od Horních Těšic. Již ve škole se projevoval jako nadaný žák. Rodiče chtěli, aby šel studovat na gymnázium do Hranic. Dali ho k příbuzným na Zbrašov, odkud by měl do Hranic blíže. Odloučení

od rodičů těžce nesl, a tak ho rodiče vzali zpět domů. U stavitele se vyučil zedníkem, v kolektivu byl oblíben pro svoji pracovitost a moudré rozhodování. V Horních Těšicích si opravil domek, aby zde mohl vzít i své rodiče. Se svou manželkou Františkou vychovali osm dětí. Pracoval v Hranicích u Stavebního podniku, dělal mistra odborného výcviku v Hranicích i Kojetíně. Po celý život se zajímal a staral o dění v obci. Dlouhá léta vedl knihovnu a psal si kroniku, ze které čerpáme dodnes.

V roce 1954 byl zvolen do rady Místního národního výboru Horní Těšice. V letech 1964 -1971 byl zvolen předsedou Místního národního výboru Horní Těšice. Za dobu jeho působení se v obci hodně vybudovalo.

Mezi obcemi Horní Těšice a Dolní Těšice nevedla spojovací cesta, po nutných náležitostech na Okresním národním výboru v Přerově se začala 12. října 1964 tato cesta stavět. Byla to těžká práce s kamením, hlínou a stejně zapálenými lidmi. Po ukončení této akce nastupuje další. Je nutno postavit hasičskou zbrojnici, která v obci chybí. Podařilo se a hasičská zbrojnice byla v roce 1967 otevřena.

Pan Matyska měl rád mladé lidi a chtěl, aby ve vesnici zůstávali a neodcházeli. Nejen pro ně, ale pro všechny občany, přišel s myšlenkou vybudovat letní výletišť. Tato myšlenka byla přijata s velkým pochopením a v roce 1968 bylo výletišť slavnostně otevřeno.

Velkou slavnost připravil Místní národní výbor Horní Těšice v roce 1968, kdy pozval všechny své rodáky a přátele, aby se přišli do své rodné vesničky podívat. Na tuto slavnost nazvanou „Sjezd těšických rodáků“ se sjelo velké množství lidí, všichni, kteří sjezd pamatují, na tyto chvíle rádi vzpomínají. Hospůdka byla malá a lidí hodně, a tak se ještě v noci, v den setkání zabýval pan Matyska myšlenkou, co by se s tím dalo udělat. Hned po slavnosti se rozjel do Přerova na Okresní národní výbor a žádal o povolení k výstavbě kulturního domu. Nebylo to jednoduché, často slýchával: „Vždyť je vás tam tak málo a chcete kulturní dům?“ Povolení se nakonec podařilo získat a 16. února 1969 se začaly bagrovat základy. Stavělo se za nelehkých podmínek. Těžko se sháněl materiál i pomocníci, jeho věrnými spolupracovníky byli pan Richard Perutka a pan Josef Remeš, ale i jim už síly ubývaly. Velkou oporou mu byla rodina, kde vždy našel pochopení, ale i pomoc. Dne 28. října 1971 byl náš kulturní dům slavnostně otevřen. Byl to první kulturní dům takového druhu v našem okolí. A jak pan Matyska píše ve své kronice: „Díky Pánu Bohu a hodným lidem, kteří mně v mojí práci s chutí pomáhali, se podařilo vytvořit tak veliké dílo pro lepší život lidí v našich vesničkách i v naší krásné vlasti.“

Pan Bohumil Matyska nedokázal nečinně sedět, ve dne tvrdě pracoval a po nocích přemýšlel, co jak udělat. Jeho dílo a práce je zde stále vidět, neříkal: „To nejde“, ale „To musíme zvládnout“. Nepracoval s myšlenkou na sebe, ale na své okolí a budoucí generace. Měl radost, když viděl spokojené tváře a úsměv, který také rozdával. Po ukončení naplánovaných akcí z funkce odešel, protože mu velmi slábl sluch. Prací ale pořád pomáhal, dokud mu to jeho zdravotní stav dovolil.

Celý svůj život věnoval své rodné vesničce – Horním Těšicím, miloval lesy, pole, zajímal se až do poslední chvíle o dění nejen v obci, ale i ve světě, rád se procházel po okolí a měl radost ze všeho, co se v jeho vesničce buduje. Zemřel dne 12. prosince 1998 ve věku 91 let.

HORNÍ ÚJEZD

Dr. Josef Symerský

(9. 1. 1831 – září 1896)

Dr. Josef Symerský se narodil 9. ledna 1831 jako syn svobodného sedláka Josefa Symerského, jako čtvrté dítě z jedenácti. Josef Symerský vystudoval s vyznamenáním gymnázium v Kroměříži a teologickou fakultu v Olomouci. Byl vysvěcen 22. června 1855 a po pěti letech získal doktorát teologie. Byl prvním rodákem z Horní Újezda s vysokoškolským vzděláním a akademickým titulem.

V letech 1855 – 1857 působil v Želechovicích, 1857 – 1858 v Olomouci u sv. Michala, v 1858 – 1863 v Olomouci u sv. Mořice. Byl také polním kurátem. Od 25. června 1863 se stal řádným profesorem teologie a docentem církevního práva na bohoslovecké fakultě v Olomouci. V letech 1867, 1873 a 1878 zastával místo děkana této fakulty. Měl mnoho dalších funkcí v konsistoři a arcibiskupské radě. V roce 1870 se zúčastnil spolu s arcibiskupem Fridrichem Fürstenbergem vatikánského církevního sněmu.

Josef Symerský se stal v roce 1881 kanovníkem a usiloval i o arcibiskupský stolec. Dokázal, že vysokých církevních hodností nemusí dosáhnout vždy jen šlechtic, ale také kněz z lidu. Tím se také jevil jako relativně pokrokový duchovní. Snad i proto neobstál při jmenování nového arcibiskupa a předstihl ho v roce 1892 Dr. Theodor Kohn.

Ze spisovatelské činnosti Dr. Symerského můžeme jmenovat německy psaný spisek „Postup katolického duchovního olomoucké arcidiecéze při změně náboženského vyznání a smíšených manželstvích“ – český překlad, dále vydal latinskou příručku o dějinách kostelů. Česky potom vydal primiční kázání a své přednášky. Na silvestra 1869 večer měl u sv. Mořice německé kázání, které později vydal pod názvem „Co je člověk“. Varoval v něm před materialismem současnosti, dovolával se J. W. Goetha a citoval z jeho Fausta. V roce 1874 hájil v německém spisku s převodem do češtiny právo vojenských osob na sňatek, které stát omezoval.

Josef Symerský zemřel v září 1896. Jeho tělesné pozůstatky byly v roce 1912 uloženy v Horním Újezdě do rodinné hrobky.

Miloš Škrabal

(18.7.1906 – 23.9.2008)

Miloš Škrabal se narodil 18. července 1906 v Horním Újezdě jako čtvrté dítě řídicího učitele na zdejší škole. Obecnou školu navštěvoval v Újezdě, poté reálné gymnázium v Holešově. Na strojního inženýra vystudoval na České vysoké škole technické v Brně směr dopravní v letech 1925 – 1930.

Již během studia byl zaměstnán jako pomocná vědecká síla, později jako asistent – konstruktér.

Krátkou praxi pře nástupem prezenční vojenské služby vykonával ve firmě Sigmung – pumpy v Lutíně, kam se posléze vrátil. Výsledky svých výzkumů a prací již tehdy zveřejňoval v mnoha odborných časopisech a publikacích.

Velký obrat v zaměření jeho činnosti znamenala hrozba válečného konfliktu. Rozvojové práce musely ustoupit úkolům obrany a požadavkům armády. Firma Sigmung – Pumpy Lutín vybudovala sesterský závod CHEMA a.s., který se zaměřil na výrobu ochranných prostředků proti chemickým zbraním. Miloš Škrabal se stal v roce 1935 jeho prvním zaměstnancem, později i místoředitelem. V té době úzce spolupracoval s Vojenským technickým ústavem, Ředitelstvím opevňovacích prací u generální štábu. Zároveň podal mnoho vynálezů a patentů, týkajících se zejména dopadů použití biologických a chemických látek, které zaváděl do výroby, kontroloval, zkoušel a předváděl.

Jako nadaný odborník byl vyslán 30. července 1939 do Francie k průmyslové činnosti v zájmu výrobního programu Sigmy. Ve skutečnosti šlo o objednávku pro armádu – postavit „na zelené louce“ továrnu, která měla za úkol zavést výrobu pláštěnek proti bojovým chemickým látkám. Jako vedoucí skupiny pracovníků zajistil do konce roku 1939 rozběhnutí výroby v závodu SIAMEC v Nevers. Jeho dalším úkolem z pověření francouzského ministerstva obrany bylo přebudovat výrobu závodu Vimeus ve Fourchambault na zapalovače k protitankovým granátům. V letech 1941-1942 pracoval v podniku Hispono-Suiza ve francouzském Tarbes jako konstruktér obráběcích strojů.

Po vynuceném návratu do protektorátu v roce 1942 si našel zaměstnání ve strojárnách Baťa, a.s. Zlín jako vedoucí konstrukční skupiny pro zařizování závodu.

Při reorganizaci závodu po znárodnění průmyslu v roce 1945 byl navržen na místo hlavního konstruktéra a poté na místo ředitele. Pro odlišné názory

– absolutní nesouhlas s likvidací výroby obráběcích strojů ve Zlíně i Sezimově Ústí – sám odešel po třech a půl letech vyčerpávající práce.

Další působiště bylo SPOTOS Olomouc. V Olomouci stál u zrodu vyšší průmyslové školy strojírenské, kde sám také vyučoval. Ministerstvem strojírenství mu byl nabídnut úkol vybudovat výzkumný ústav pro tváření a tvářecí stroje v Brně. Datem založení byl 1. ledna 1953 a ing. Škrabal byl jmenován ředitelem. Výzkumný ústav vedl úspěšně do roku 1962, kdy odešel jako řádný profesor pro obor tváření a tvářecí stroje na Vysokou školu strojní v Bratislavě. V roce 1968 se přestěhoval do Brna a přestoupil na Vysoké učení technické v Brně. Od 1. září 1971 byl přeložen do důchodu, ale i nadále přednášel a pracoval až do roku 1981. Veškerou veřejnou činnost ukončil 30. června 1991.

Za svůj život napsal velké množství výzkumných zpráv, recenzí, posudků a osnov k přednáškám a cvičením. Mimo výše jmenované aktivity je možné pro zajímavost uvést to, že prof. Ing. Miloš Škrabal, DrSc.h.c., byl finálním rozhodčím návrhů, jak přesunout kostel v Mostu (zakřivenou drahou 1 km dlouhou). Je držitelem celé řady vyznamenání, ocenění a medailí.

HRANICE

Josef Heřman Agapit Gallaš

(4. 4. 1765 - 15. 2. 1840)

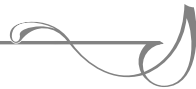
Narodil se v Hranicích 4. dubna 1765 v rodině sochaře Františka Gallaše, v letech 1758–1761 žila rodina v Blansku, pak opět v Hranicích, kde malý Gallaš navštěvoval v letech 1762–1768 tzv. normální školu. V letech 1768–1774 absolvoval tzv. humanistická studia u piaristů v Lipníku nad Bečvou a odešel studovat teologii do Olomouce. V roce 1778 teologii opustil a rozhodl se pro malířskou

dráhu, odešel do Vídně, kde se živil především malováním pokojů a kondicemi. Roku 1783 byl přijat jako chirurgický praktikant Valentina Göpferta u pluku Karla Toskánského v Korneuburgu (od 1784 při chirurgické akademii v Gumpendorfu), od června 1784 do dubna 1786 působil jako podranhojič u pluku Jana Josefa Khevenhüllera v Uničově, poté u pluku Josefa Františka Preise ve Vídni. V únoru 1788 byl jmenován vrchním ranhojičem u generálního štábu v právě vypuknuvší válce s Osmanskou říší, z té doby pocházejí jeho osobní kontakty s císařem Josefem II. a jeho následníkem Františkem I. V červnu 1789 byl převelen k ekonomii (Monturs-Oekonomie-Komission) v haličské Jaroslavi, kde v lednu 1791 oslepl. Po částečném uzdravení byl penzionován a v říjnu 1791 se vrací do Hranic, kde vykonával lékařskou praxi, věnoval se malířství, literatuře a osvětovým projektům.

K nejzajímavějším projektům patří založení veřejné kostelní knihovny (1811, dnes tzv. Gallašova knihovna v Městském muzeu a galerii v Hranicích), několika nadací na podporu úspěšných studentů, provozování chudinské nemocnice atd. V roce 1813 vydal v redakci Tomáše Fryčaje významnou básnickou sbírku *Múza moravská*, která ho řadí k čelným představitelům českého národního obrození na Moravě. Jeho další vydané beletristické práce už takový úspěch neměly. V roce 1836 vydal v němčině první dějiny města Hranic. „Ve svém starém a sešlém věku ještě svým krajanům dobře činiti za svou povinnost pokládal a nemoha jinak, alespoň dítky školní ve čtvrtek dvě hodiny a v neděli a i také v jiné dny v kreslení vyučoval.“ Dnes jsou z jeho bohaté písemné pozůstalosti oceňovány zejména jeho národopisné práce a několik autobiografických děl, v nichž je hodně prostoru věnováno také nepochopení, s nímž se jeho aktivity v Hranicích setkávaly. Větší část rukopisů dodnes nebyla vydána. Z jeho výtvarného díla je dnes znám pouze jediný obraz (Čtrnáct svatých pomocníků ve hřbitovním kostele Narození Panny Marie v Hranicích) a několik kreseb.

Zemřel v Hranicích 15. února 1840, je pohřben na městském hřbitově, hrob zdobí busta z dílny Vladimíra Navrátila. Svůj dům odkázal pro potřeby chudinského špitálu, z něhož se roku 1856 stala veřejná městská nemocnice. V roce 1885 byla na jeho rodném domě odhalena pamětní deska, na níž je výstižně označen jako „spisovatel, buditel národa, občan obětavý“. Na konci 19. století se Gallaš stal doslova emblémem českého národního hnutí v Hranicích. Jeho podobiznu najdeme na fasádě základní školy na Třídě 1. máje (2. stupeň).

JUDr. František Šromota

(28. 11. 1853–26. 10. 1912)

Narodil se ve Velkých Penčicích u Přerova 28. listopadu 1853, vystudoval olomoucké gymnázium a práva na univerzitě v Praze. Poté působil jako koncipient v olomoucké advokátní kanceláři Jana Žáčka, pozdějšího ministra-krajana ve vládě předlitavského Rakouska. V roce 1888 se Šromota přestěhoval do Hranic, kde si otevřel vlastní advokátní kancelář.

Brzy se stal vůdčí postavou české strany v Hranicích – „přinesl si s sebou bohaté vědomosti právnické, široký rozhled ve věcech politických a nezištnou lásku k práci národní“. Tehdejší politická scéna se vytvářela podle nacionálního klíče, přičemž od roku 1885 měla v samosprávných orgánech města převahu německá strana, která sice mezi obyvatelstvem města netvořila většinu (ani s podporou místní židovské komunity), ale její ekonomický vliv převyšoval dosavadní možnosti české strany. Na svůj příchod do Hranic vzpomínal Šromota takto: „V besedě našel jsem jádro občanstva hranického. V místnosti v dlouhém pokoji, za stolem zeleným přední měšťani, spolek bez výčepu, kde sluha prodával jenom členům a „daroval“ hostům pivo, poměry primitivní, ale návštěva pravidelná z vrstvy řemeslníků, z inteligence dva tři.“ Při usilovném politickém zápase, který trval takřka dvě desetiletí, se Šromota snažil o systematické budování „ryze českých“ institucí a spolků (Beseda, české noviny, městská spořitelna ad.). Závěrečná fáze tohoto „boje proti německé nadvládě“ byla plná právnických podání a odvolání a v literatuře má fakticky povahu zakladatelského mýtu moderních Hranic.

V roce 1903 se Šromotovi podařilo dosáhnout vítězství a byl zvolen starostou města. Bývá označován za prvního českého starostu města, což je pravda pouze pokud jde o politické češství, národnostně byli Čechy (Moravany) již jeho předchůdci od poloviny 19. století. O tři roky později byl zvolen za Národní stranu do moravského zemského sněmu. Ohlašovanou kandidaturu proti Tomáši Masarykovi ve volbách do říšské rady v roce 1907 nakonec stáhl. Šromota patřil k čelním představitelům českého národního hnutí na Moravě, široké veřejnosti byl znám především jako schopný řečník a publicista (přispíval

zejm. do olomouckého Našince). V době jeho starostování byl realizován železobetonový most přes řeku Bečvu (zničen 1945), založeny městské sady, městské muzeum, české městské gymnázium, městská plynárna atd. Obecně probíhal rychlý rozvoj města, charakteristický pro přelom 19. a 20. století.

Zemřel předčasně 26. října 1912, je pohřben na městském hřbitově, hrob zdobí socha Julia Pelikána. V roce 1913 po něm bylo pojmenováno náměstí před budovou tehdejšího okresního soudu (dnes základní škola), od roku 1928 připomíná jeho zásluhy pamětní deska na budově radnice. Na pozemcích, které odkázala jeho žena Amalie (1855–1918) hranickému Sokolu, vyrostla ve 20. letech budova sokolovny.

DRAHOTUŠE

Jan Procházka

(16. 5. 1847 – 24. 1. 1931)

Jan Procházka se narodil 16. 5. 1847 jako syn Jakuba Procházky, majitele velkoobchodu se sukнем a smíšeným zbožím. Studoval na gymnáziu Piaristů v Kroměříži, po absolvování 5. třídy se začal učit obchodníkem, a to u svého strýce Ignáce v Budapešti. V devatenácti letech se odtud vrátil zpět do rodné obce, aby otci pomáhal v náročném podnikání a při hospodářství. V roce 1868 se oženil s Marií Vlčkovou z Lipníka nad Bečvou, ta však po jednom roku manželství umírá na tuberkulózu. O dva roky později spojil svůj život s Marií Luňáčkovou z Protivanova u Boskovic. Byl otcem tří dětí – Jana, Marie a Richarda.

Do úřadu starosty v Drahotuších nastoupil Jan Procházka v roce 1882 po svém málo agilním a odpovědném předchůdci Sigmundu Kurfürstovi. Od samého začátku starostování Jan Procházka všemožně usiloval o blaho a rozvoj své obce. Jedním z jeho prvních záslužných činů byla úprava nevyhovujícího, úplně

zanedbaného náměstí – byly zasypány louže, zbourány jatky i stará hasičská nářadovna a vznikl park odpovídající významu malého města. Náhradou za odstraněnou hasičskou nářadovnu se v Záchalupčici vystavěla nová zbrojnice, větší, s věží na vysušování hadic. S touto investicí také souvisí vybudování požární nádrže.

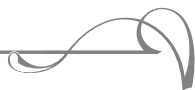
V roce 1912 byla dokončena velmi potřebná stavba obecné a měšťanské školy, která byla ukázkou stavitelského vkusu a patřila mezi nejmodernější v celém okrese. Po vleklých jednáních se podařilo v Drahotuších zřídit železniční stanici pro dopravu osob i nákladu. Toho začali využívat i místní firmy – firma Geisler si zavedla úzkokolejnou dráhu přímo z lomu v Hrabůvce, takže šterk a kamení se mohlo vozit k samotné rampě na nádraží. I rolníci začali dráhu využívat – už nemuseli koňskými povozy jezdit s řepou až do cukrovaru v Prosenicích a Kojetíně. V roce 1913 se podařilo v obci umístit četnickou stanici se třemi strážníky, čímž se zvýšila bezpečnost, kázeň a pořádek na náměstí i v ulicích obce. V katastru obce bylo vysázeno na 1000 ovocných stromů. Poněvadž se tehdy ještě neregulovaná Bečva často vylévala a způsobovala téměř každý rok škody, bylo hodně pozemků drenážním způsobem odvodněno, mnohé dlouho ladem ležící pole se přeměnily na louky a přinesly užitek pro sedláky i obec. Záměr na vodovod z Hrabůvky do Drahotuš se pro nedostatek peněz během 1. světové války nepodařilo realizovat.

Ve válečných letech měl Jan Procházka jako starosta obce velkou odpovědnost a mnoho různých nezáviděníhodných povinností. Spolu se zastupitelstvem musel řešit složité problémy v zásobování, ubytování vojáků, hledat možnosti při nedostatku financí, sestavovat nepopulární rekrutní kontingenty atd.

Jan Procházka kromě vedení svého obchodu se smíšeným zbožím, obdělávání 120 měřic orné půdy a luk a vyčerpávající práce na radnici, zastával také celou řadu různých funkcí. Dlouhé roky byl v Drahotuších předsedou Místní školní rady, kostelního výboru církve římskokatolické a velitelem hasičů. Od roku 1883 do roku 1895 působil na vedoucím místě v Okresní školní radě, 24 roků řídil Okresní silniční výbor. Velkým podílem přispěl též ke vzniku místní záložny, několika spolků a důležitých podniků.

Po smrti své manželky a ukončení války se Jan Procházka vzdal funkce starosty a dále se již veřejně neangažoval. Zbytek života strávil ve svém rodišti a 24. ledna 1931 zemřel ve věku 84 let na zápal plic.

Jan Procházka se vždy dožadoval práva, obhajoval pravdu a sociální spravedlnost. Lidi posuzoval ne podle společenského postavení, nýbrž podle přesně vymezených morálních kvalit. O politiku se nestaral, zato se živě zajímal

o každé dění v oblasti drahotušské kultury. Tu také, především činnost dechové hudby, značnými finančními prostředky podporoval. Jan Procházka byl čestným občanem Drahotuš, Hranic, zasloužilým císařským radou, za pomoc církvi se mu dostalo vyznamenání papežským řádem.

HUSTOPEČE NAD BEČVOU

Oldřich Pivoda

(26. 2. 1920 – 13. 2. 1995)

Oldřich Pivoda se narodil 26. 2. 1920 v Miloticích nad Bečvou. Otec byl kovářský dělník a pocházel z Hustopečí nad Bečvou, z rodiny s 10 dětmi, maminka rozená Kubečková byla z Milotic nad Bečvou.

Celý svůj život a všechny své síly věnoval tomu, co měl rád. Od dětství pomáhal řídícímu při práci s prvňáčky na jednotřídce v Miloticích nad Bečvou

a toužil se stát učitelem. Po studiu na reálném gymnáziu v Hranicích, po doplňovací maturitě na učitelském ústavě ve Valašském Meziříčí, po vykonání zkoušek způsobilosti pro školy obecné a pak pro školy měšťanské se jím stal.

Oldřich Pivoda působil od r. 1941 skoro 40 let na zdejší Hustopečské škole a po dobu svého působení mnoho vykonal po stránce pedagogické, veřejné i politické.

Učitelství považoval za poslání, neboť mladá generace byla pro něj nejcennější poklad společnosti.

Jeho generace žila v době hospodářské krize třicátých let, hrozbě fašismu, druhé světové války, poválečné formování socialistické společnosti až do r. 1948, socializace vesnice, krizová léta 1968 – 1969 atd.

Z tehdejší politické situace vyplývala i jeho veřejně politická angažovanost jako učitele, později zástupce ředitele a ředitele školy (1968 - 1981). Od roku 1948

působil jako stranický funkcionář a lektor MěV KSČ v Hranicích. Od roku 1979 se stal členem místního výboru KSČ. Za stranickou práci obdržel mnohá uznání (při zakládání JZD v obci i okolí, socializaci vesnice), vyznamenání a čestná uznání za angažovanost v okrese Přerov. Byl také 20 let poslancem MNV, předsedou školské a kulturní komise, za práci obdržel pamětné listy a čestná uznání. Více než 15 let Oldřich Pivoda působil jako vedoucí osvětové besedy a vedoucí divadelního kroužku, kde byl režisérem, hercem (sehrál desítky filmových představení doma i jinde – Bílá nemoc, Polská krev, Strakonický dudák atd.)

Zorganizoval nekonečnou řadu kulturních akcí v obci, zřídil valašský soubor písní a tanců, zpracoval publikaci Hustopeče nad Bečvou – kronika obce od nejstarší doby po dnešek (vydáno 1971 MNV). Napsal první monografii o hustopečském rodákovi – učiteli, rudoarmějci, komunistovi Juliu Volku Chorázovi, odhalil jeho památní desku na budově MNV. Dodnes se pořádají májové oslavy, kterým dal podnět právě Oldřich Pivoda. Přípravoval děti na spartakiády, pomáhal MNV při plnění volebních programů.

Jako učitel měl velmi rád děti a cítil se mezi nimi velmi šťastný. V roce 1968 mu byl ministrem školství udělen titul „Vzorný učitel“. Za působení Oldřicha Pivody byla hustopečská škola chloubou, dosahovala velice dobré výsledky a patřila k nejlepším vesnickým školám v okrese.

Oldřich Pivoda se před svým odchodem do důchodu loučil se slovy vepsanými do školní kroniky: „Loučím se s tebou, školo, s vámi žáci, učitelé a zaměstnanci. Snad slzy, které se mi vkrádají do očí, budou zatlačený hřejivým pocitem, že jsem se vždy snažil být nejlepším příkladem a že jsem své žáky naučil a vychoval, jak jsem nejlépe uměl, podle svého nejlepšího a nejčistšího svědomí.“

V roce 1994 bylo panu Oldřichu Pivodovi uděleno „Čestné občanství Obce Hustopeče nad Bečvou“. Dnes už ředitel není mezi námi, ale jeho publikace a sbírky obrazů nám ho připomínají jako významného občana a mnoho hustopečáků na něj rádo dodnes vzpomíná.

KLOKOČÍ

Jan Lesák

(16. 5. 1856 – 5. 12. 1913)

Jan Lesák pocházel z rodiny dědičných rychtářů Lesáků, narodil se 16. května 1856 v Klokočí na čp. 3. V letech 1862 – 1868 navštěvoval obecnou školu v Drahotuších. Byl velmi dobrým žákem. Poté navštěvoval 1. třídu podreálky v Lipníku nad Bečvou, na které vyučovali členové piaristického řádu předměty náboženství, němčina, čeština, zeměpis a dějepis, aritmetika, geometrie, přírodní dějiny, přírodopis, krasopis. Mladý student dostával opět známky výborný nebo chvalitebný, celkově byl hodnocen jako vynikající – eminens.

Rodinné zázemí, hmotné zajištění z prosperujícího statku, ale určitě také přirozená inteligence a dosažené vzdělání přispěly k tomu, že od roku 1894 až do svého onemocnění zastával v obci po pět volebních období funkci starosty. Pokračoval tak v rodinné tradici, neboť jeho otec byl starostou.

Jan Lesák byl od roku 1901 správcem kontribučenské záložny, kde hned po nástupu do funkce musel řešit problémy s dluhem svého předchůdce. O dva roky později, v bouřlivém roce 1903, kdy na hranické radnici zvítězila po delším úsilí česká většina v čele s Františkem Šromotou, se stal předsedou okresního silničního výboru. K Lesákovým zásluhám patří výstavba silnice z Hrabůvky do Klokočí, kolaudovaná v červnu 1910. Poté, co se Drahotuše rozhodly postavit novou školu a chtěly po Klokočí velkou peněžní částku jako částečnou úhradu, ujal se starosta Lesák vyjednávání s kompetentními úřady ve věci povolení samostatné školy v obci. Věc to nebyla jednoduchá, neboť obec neměla ani 40 dětí školou povinných a nebyla alespoň 1 km vzdálena od Drahotuš. Nakonec se mu podařilo povolení vyřadit a mohlo se začít stavět.

Můžeme jen spekulovat, zda snad psychické a tělesné vypětí přispělo k tomu, že v lednu roku 1911 byl Jan Lesák stížen mrtvicí a od té doby upoután na lůžko. Neviděl dostavěnou školu, nemohl se zúčastnit jejího slavnostního otevření

22. října 1911.

V pátek 5. prosince 1913 Jan Lesák zemřel, k poslednímu odpočinku jej doprovodili zástupci a funkcionáři úřadů, spolků, korporací a veliké množství lidu, což vše svědčilo podle dopisovatele do novin Hlasy z Pobečví o oblibě, jaké se zemřelý za života těšil.

Viktor Martin Schlossar

(28. 10. 1793 – 16. 8. 1854)

Martin Schlossar patří k nejvýznamnějším klokočským rodákům, který pocházel z rodu, který je v obci doložen již od roku 1682. Narodil se 28. října 1793. Po dosažení školního věku navštěvoval školu v Drahotuších a byl v roce 1804 poslán do Lipníku, kde navštěvoval se zdarem tři třídy triviální školy. V roce 1807 přešel do Kroměříže na gymnázium, na kterém vyučovali profesori z piaristického řádu. Do

roku 1812 pilně studoval gramatické a humanitní obory, aby kvůli velké nouzi otce, který musel živit šest synů, byl osvobozen od placení školného. Po absolvování gymnázia studoval v letech 1813–1814 filozofii na lyceu v Olomouci, a protože tehdy dosáhl 20 let, žádal, aby byl přijat do kláštera benediktinů v Rajhradě.

Guberniálním dekretem z 11. listopadu 1813 byl Martinu Schlossarovi dovolen vstup do řádu, řeholní oděv získal z rukou opata Augustina 1. listopadu 1814 a obdržel řeholní jméno Viktor. Pod vedením P. Cyrilla prošel během roku noviciátem, takže již po zkouškách 28. října 1815 po několika málo dnech byl poslán na teologická studia v Olomouci a potom v Brně.

Dne 1. října 1817 před opatem Augustinem složil řeholní slib a po roce přijal tonsuru. Po absolvování teologických studií byl 5. září 1819 vysvěcen na kněze brněnským biskupem v kostele sv. Michala v Brně a slavil primice v Drahotuších. Po pět let zastával svěřené úřady a potom 4. prosince 1828 po smrti P. Carola byl P. Victor uveden na jeho místo jako správce kuchyně. Dne 24. listopadu 1831 v brněnské rezidenci skončil opat Augustinus, poté co stál v čele kláštera 18 let a 8 měsíců. Po jeho smrti byl zvolen proti všem očekáváním v nové volbě Viktor Martin Schlossar, který přijal jako druhý

rajhradský opat 16. září 1832 od nového brněnského biskupa Františka Gindla opatskou benedikci.

Ve svém úřadě se vyznačoval neúnavnou snahou po vlastním zdokonalení a zdokonalení jemu svěřených osob zavedením disciplíny a sepsáním času přiměřených statut. Měl také před očima pozemsky nutné věci a vědu, takže zdokonalil významně nejen zemědělství a vylepšil nebo nově zřídil hospodářské budovy, ale obnovil a zkrášlil pět kostelů a nově postavil klášterní trakt. Položil základ k vzácné a pro své moravské unikáty vyhledávané sbírce nerostů, a to tím, že koupil roku 1839 za 1 000 zl. tehdy proslulou kolekci sběratele Hrušky z Brna. Ve 40. letech 19. století začal s budováním sbírky mincí, pro niž za 200 zl. koupil cennější kusy (také řecké a římské) z kolekce Řehoře Volného a Antonína Bočka. Obdobně z části pořídil a částečně podnítil sbírku ulit a obrazů. Nechal vyložit chodby v horním patře kláštera kamennými deskami (dolní obyčejnými kamennými kostkami), pořídil kostelní stříbro, mezi jiným cenné mešní nádoby a jiné kostelní nářadí za nejméně 7 000 zl.

Sám v roce 1840 uspořádal klášterní archiv a napsal k němu katalog. Za něho zažila knihovna vzácnou návštěvu Josefa Dobrovského (1828) a do knihovních fondů přibyla Kralická bible šestidílka a vzácný rukopis z roku 1424 s německými překlady olomouckého biskupa Jana ze Středy. Viktor Schlossar navázal plodné styky s Augsburgem, pokračoval v budování lístkového autorského katalogu založeného knihovníkem Richtrem a založil katalog knihovny na prelaturě. Za Schlossara navštívil knihovnu roku 1837 rovněž František Palacký, který si prohlédl i archiv. O rok později byl v knihovně hostem Pavel Josef Šafařík.

V roce 1845 vysvětil Schlossar obnovený mariánský kostel na sv. Hostýně, který byl vystavěn ze zřícenin zásluhou rajhradských benediktinů. Stal se patronem rajhradského rodáka Josefa Zeleného (1824–1886), který s jeho podporou v letech 1836–1841 studoval brněnskou normální školu, která plnila funkci střední školy, se zaměřením nejen na němčinu a češtinu, ale také na vědy technické, tedy i kreslení. Josef Zelený je autorem portrétu opata Viktora Schlossara z roku 1852, který je k vidění v prelaturě rajhradského kláštera. Z popudu opata Schlossara namaloval Tadeáš Millian v roce 1844 obraz, na němž zachytil část Klokočí s rodným domem opatovým.

Vedle jiných funkcí byl Schlossar jmenován zemským prelátem moravského markrabství a zastával úřad správce moravsko-slezského Ústavu hluchoněmých. V roce své smrti (1854) působil spolu s brněnským biskupem jako spoluvizitátor augustiniánských klášterů v Čechách, na Moravě

a v Krakově.

Viktor Martin Schlossar zemřel 16. srpna 1854 a byl pochován v kostele sv. Tomáše v Brně.

OPATOVICE

Alois Číhal

(8. 5. 1910 – 22. 10. 1982)

akademický sochař

Narodil se 8. 5. 1910 v Opatovicích jako šesté dítě Jana Číhala a Antonie, roz. Číhalové. Celkem měl 9 sourozenců. Po absolvování měšťanské školy v Hranicích se vyučil kamenosochařem u firmy Josef Sosna v Hranicích, kde získal výuční a tovaryšský list. Od roku 1928 pracoval jako vyučený kamenosochař v ateliéru sochaře Pelikána v Olomouci až do r. 1932. V roce 1933 až 1937 pracoval převážně v kamenosochařském závodě ve Strážnici, Prostějově, Uničově, Olomouci, Lipníku, Znojmě a jiných dílnách, kde navrhoval, prováděl a renovoval sochařské práce v kamenu. Pod jeho dohledem prováděli vyučenci v kamenosochařství zkoušky a dostávali tovaryšský list.

V roce 1937 byl přijat na UMPRUM v Praze k profesoru Karlu Dvořákovi. Studia na UMPRUM přerušily studentské programy po 17. listopadu 1939, kdy byl jako český vysokoškolák spolu s dalšími internován v koncentračním táboře Sachsenhausen v Oranienburgu u Berlína.

Po propuštění v dubnu 1942 pokračoval ve studiu u prof. Dvořáka. Vysokou školu uměleckoprůmyslovou absolvoval v r. 1944 s výborným prospěchem. V roce 1946 absolvoval dvouměsíční studijní pobyt v Paříži. Za činnost v II. odboji během okupace byl vyznamenán 3 medailemi.

Při každé návštěvě Opatovic, pokud žili jeho sourozenci, vedla první cesta do

rodného domu - k sestřám Mařeně a Markétě, pak k nejstaršímu bratrovi Františkovi Číhalovi a samozřejmě k dosud žijícímu bratrovi Antonínu Číhalovi, kde pár dnů vždy odpočíval a nabíral nové síly do další tvůrčí činnosti.

Z veřejných prací, na kterých se podílel, můžeme vzpomenout:

- Pomník Partyzána v Mnichovicích v r. 1945
- Úprava sekyrárny na Pankráci v r. 1947
- Pamětní deska zastřeleným studentům v Ruzyni v r. 1947
- Pomník – hřbitovní reliéf v Mnichovicích v r. 1948
- Hřbitovní plastika pro Ústřední hřbitov hlavního města Prahy v Kobylisích
- Památník obětem okupace v Benátkách nad Jizerou
- Pomník Rudoarmějce v Říčanech v r. 1950
- Pomník Partyzána v Radotíně
- Pomník Pohraničnicka v Sušicích
- Pomník „Sbírání léčivých rostlin – sousoší“ – Jánské Lázně – r. 1954

Dále se zabýval pořizování kopií, renovacemi a restaurátováním

- Socha ZEMĚ pro Kinského palác na Staroměstském nám. v Praze. – r. 1953
- Renovace kamenné sochy na kolonádě v Karlových Varech – r. 1954

V 50. a 60. letech pracoval na restaurování a zhotovení kopie chrličů a královského znaku na Prašné bráně, restaurování Mouřenína na Clam-Gallasově paláci na Starém Městě, kopie domovních znaků v Nerudově ulici, oprava pomníku Jaroslava Vrchlického a Hany Kvapilové na Petříně.

Práce pro Britské velvyslanectví na Hradčanech. Kopie a restaurování soch na kostele Sv. Havla na Starém Městě.

V místě svého rodiště zhotovil zejména pomník obětem 1. světové války na návsi, několik soch na hřbitově. V blízkém okolí zejména sousoší volavek v bazénku s fontánkou v lázních Teplice nad Bečvou, reliéf v lázeňské budově tamtéž, několik soch na Valašsku a zejména restaurování a kopie barokních soch a sousoší po celé republice, např. Socha Sv. Benetia na Karlově mostě, 4 sochy na kolonádě v Karlových Varech, sochařské rekonstrukce v Praze na Prašné bráně, kopie soch Antonína Brokofa pro zámek Kounice, barokní vázy ve Vrtbovské zahradě a mnoho dalších restaurátorských prací na mariánských a morových sloupech v Poličce, Olomouci, Praze.

Za portrét své matky Antonie z Opatovic obdržel cenu a sochu odkoupila Národní galerie do svých sbírek. Do rodných Opatovic se několikrát v roce rád

vracel a organizoval setkání výtvarníků a následné výstavy umělců - malířů a sochařů Hranicka.

Velmi se přátelil s ak. sochařem a malířem Ladislavem Wlodkem z Teplic nad Bečvou i proboštem Vojtěchem Králem z Kroměříže, jehož hrob sousedí s hrobem Aloise Číhala na hřbitově v Opatovicích.

Sousoší obětem 1. světové války na návsi obce Opatovice v roce 2009 přesně po 70 letech od zhotovení obnovil, opravil a zrestauroval vnuk Aloise Číhala, Jiří Číhal, který je hrdý na svého dědečka a kráčí v jeho stopách.

Jiřina Pitronová, sestra Leopolda

(1921)

Narodila se v červnu 1921 v Opatovicích. Vychodila 6 let obecné školy v Opatovicích.

Poté ji oslovil článek v Katolických novinách, kde se dozvěděla, že sestřičky Sv. Cyrila a Metoděje v Brně otvírají první třídu gymnasia pro dívky. 1. září 1933 usedla do lavic gymnasia mezi ostatními studentkami. Bylo to klasické řádové gymnasium, kde se mimo jiné vyučovala i latina a řečtina. V roce

1941 během války obě budovy, klášter i gymnasium, zabrali pro své účely němečtí vojáci, potom ruští vojáci. Jiřina Pitronová maturovala v gymnasiu na Legionářské ulici, kde byla škola přestěhována. Maturovala z matematiky, z latiny a z řečtiny již jako řádová sestra, u „Cyrilek“ ses. Leopolda. Dále roka půl studovala na škole uměleckých řemesel v Brně, protože ráda kreslila a malovala.

Po bombardování Brna se sestřičky musely přestěhovat na Velehrad a do Skaličky. Po roce 1948 nemohlo gymnasium dále fungovat, vše muselo zůstat ve „státních službách“, proto „staré“ sestry přestěhovali do Bílé Vody na polské hranici, ostatní sestry do továren v Severních Čechách. Jiřina Pitronová se vrátila zpět domů k rodičům, kde ji poslala generální sestřička představená, protože v továrně by nevydržela pro špatný zdravotní stav. V roce 1952 se dlouhodobě léčila na interně v Olomouci pro TBC plic, střev a páteře. Tehdy se začínalo léčit objeveným penicilínem a streptomycinem. Nikdo v té době nevěřil, že se uzdraví. Vrátila se do Opatovic k rodičům, kteří potřebovali

pomoci ve stáří.

Po smrti rodičů zůstala sama v Opatovicích, kde ale plně využívala svých schopností, věnovala se dětem, mládeži, vedla zájmové kroužky, nacvičovala s dětmi divadelní představení, učila i ženy ručním pracím, vyšívání. Mnozí ji vyhledávali pro radu a vlídné slovo. Vydělávala si malováním šátků, malování antependií (ozdobné závěsy vpředu oltáře), malováním obrazů – květina, krajinky, obrazy Madony.

Ráda se věnovala i práci na skalce a na záhoně. Pracovala také ve výchovném ústavu ve Skaličce, kde vyučovala děti ručním pracím. Podílela se svými zkušenostmi také na založení tanečního souboru Záhoran v Ústí. K vydání je připravena sbírka různých povídaní a pověstí ze Záhoří.

V roce 1996 se vrátila do řádu do Bílé Vody, kde ji místní opatovští občané navštívili a přivezli jí květiny a skalničky, které mohla pěstovat i tady. Od roku 2000 se mohla vrátit na Velehrad.

Své výtvarné nadání mohla využít při renovaci malby v kostele v Paršovicích, kostel v empírovém slohu, který má rovné bílé stěny jako veliký sál. Jedinou ozdobou jsou poměrně velké obrazy křížové cesty pověšené na obou stěnách lodi a nad nimi malované čtyři náboženské scény: útěk sv. rodiny do Egypta, Dobrý pastýř, Přítel dítek, Kristus Pán a svatí. O renovaci byl požádán malíř – umělec Mistr Peňaz z Hřivínového Újezdu, který ale požádal Jiřinu Pitronovou, aby se renovace ujala.

Následovaly další práce – kostel na Rusavě, kde byly dva obrazy Rozeslání apoštolů, Betlém, Tři králové a pastýři.

Svůj život zasvětila nejen Bohu, ale věnovala ho i všem lidem. V současné době žije v Charitním domově „Cyrilometodějek“ na Velehradě.

POTŠTÁT

Dr. Ivan Krška

(24.7.1932 – 15.2.2009)

Ivan Krška se narodil 24. 7. 1932 v Hranicích, odkud se rodina Krškových odstěhovala do Brna již v roce 1933. Po ukončení gymnázia a studia na Filosofické fakultě – obor archivnictví-dějepis, získal Ivan Krška znamenitou průpravu pro své povolání archiváře. Na své první místo nastoupil v roce 1955 v Zemědělsko-lesnickém archivu v Bučovicích.

Počátkem roku 1956 již působil jako archivář ve Státním archivu v Brně (dnes Moravský zemský archiv), odkud musel v roce 1959 z náboženských a politických důvodů odejít. Vrátil se do rodných Hranic jako okresní archivář. Hranicko a Lipnicko tak získalo kvalitního archiváře, historika, obětavého vlastivědného pracovníka, znalce dějin měst a obcí. S velkým elánem se věnoval budování hranického okresního archivu, jehož depozitáře byly umístěny v potštátském zámku, Hranicích a Lipníku nad Bečvou. Po územní reorganizaci v roce 1960 se stal hranický archiv součástí Okresního archivu (dnes Státní okresní archiv) Přerov. PhDr. Krška byl vedoucím archivního pracoviště v Potštátě a Lipníku nad Bečvou. Neúnavnou činností, houževnatostí a snažením se mu podařilo zachránit mnoho písemností a cenných archiválií uložených v nepořádku ve spisovných národních výborů, na půdách, sklepích. Tyto postupně zpracoval a vyhotovil k nim archivní pomůcky-katalogy a inventáře. Výsledkem jeho úsilí jsou desítky inventářů k fondům měst, obcí, škol, far, spolků, pozůstalostí (mj. Archiv města Lipníka n. B. z let 1376-1945 o 1 100 stranách, Archiv města Hranice z let 1554-1945, Archiv města Potštátu, Archiv města Drahotuše). Inventář k rozsáhlému fondu ONV Hranice z let 1945-1960 je značně využíván k dohledávání dokladů k restitucím, rehabilitacím, odškodnění, státnímu občanství. Badateli je též vyhledáván katalog prezidiálních spisů Okresního úřadu Hranice z let 1870-1945. Dr. Krška se zabýval dějinami obcí a far na Hranicku a Lipnicku, dějinami

správy a přepisem dosud neznámých archiválií. K nejvýznamnějším patří studie „Archiv města Lipníka n. B.“ (SAP, 41, 1991, s. 1-112), v níž prokázal znalost fondu a podal obraz dějin města a jeho správy. Je též autorem „Místopisu obcí na Potštátsku, Lipnicku a Hranicku“ (in: Okresní Přerov, Ostrava 1988), dále „Brněnské právní naučení Uherskému Hradišti“ (Brno v minulosti a dnes, 1962), „Brněnská městská listina z první poloviny 14. století“ (Brněnský archivní věstník 1958), „Pořádání písemností římskokatolických farních úřadů“ (Severomoravský archivní zpravodaj, 1960) a řady dalších.

Dr. Krškovi patří poděkování za často nedoceňovanou archivní práci. Je třeba ocenit mravenčí trpělivost tohoto archiváře při zpracování a zpřístupňování fondů pro badatelskou veřejnost.

PhDr. Ivan Krška byl znám veřejnosti především svými přednáškami s regionální tematikou, pořádáním výstav archiválií, články a studii publikovanými v odborném i regionálním tisku (Zpravodaj města Hranic a lázní Teplic n. B., Lipenský kulturní kalendář, Zpravodaj VLS Lipník, Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, Oderské vrchy). Dr. Krška byl dlouhá léta kronikářem Potštátu, kde žil, zasloužil se o rozvoj obce. Byl zde zakládajícím členem strany lidové. I po odchodu do důchodu byl aktivní, osobně se podílel na řadě kulturních akcí, především výstav z oblasti historie, konaných na potštátském zámku, proslovil řadu vyhledávaných populárně-odborných přednášek, jako dobrý zpěvák zpíval v kostelním sboru. Realizoval se též jako průvodce po Potštátě. Díky této aktivitě se Potštát se svou historií dostával do podvědomí širší veřejnosti. Dr. Krška patřil ke stálým přispěvatelům sborníku Státního okresního archivu (SOkA) v Přerově, kde je uveřejněn jeho příspěvek „Z minulosti potštátského školství“, rok 2000, ve sborníku za rok 2001 se v příspěvku „Dům č.p. 127 v Potštátě“ zabýval nemovitou kulturní památkou, budovou lesní správy na někdejší potštátském dolním předměstí, v níž se dochovaly původní klenby a trámové stropy - jde o bývalou sladovnu právovárečného měšťanstva v Potštátě, jemuž dala základ nejstarší městská privilegia z 19. 11. 1388 a 30. 11. 1394. V roce 2003 publikoval stať „Rytíř Hoffer a Potštát v lednu roku 1728“, v roce 2004 uveřejnil příspěvek „Hrad Puchart-Zighart, ves Předhradí a nejstarší zmínky o Potštátu“, ve sborníku za rok 2005 se zabýval osobností někdejší potštátské lékařky-lidumilky „MUDr. Marie Desfours-Walderode“. Archivnímu sborníku zůstal věrný i v roce 2006, pro který sepsal příspěvek „O barokním sousoší na náměstí v Potštátě“, o rok později uveřejnil ve sborníku vzpomínku na vlastivědného pracovníka a přítele pod názvem „Za Josefem Mikulíkem“. V posledním vydaném sborníku SOkA

Přerov za rok 2008 se čtenáři mohou seznámit s Krškovým příspěvkem „Nejstarší dochovaný náhrobek v Potštátě“, který se týká faráře Adalberta Moslera, který v Potštátě působil do roku 1786.

Osobnost PhDr. Ivana Kršky je neodmyslitelně spjata s vývojem přerovského archivu. Jeho jméno zůstane trvale zapsáno v historii archivu a archivnictví.

Ivan Krška zemřel 15. 2. 2009.

Při jeho práci mu byla velkou oporou manželka, Irena Kršková, ředitelka ve výslužbě Základní umělecké školy v Potštátě, autorka učebních pomůcek pro hudební výchovu a nauku. Ta za svou činnost obdržela řadu uznání, její pedagogická práce byla oceněna v roce 1993, kdy obdržela od ministra školství Medaili J. A. Komenského.

MUDr. Marie Desfours – Walderode

(18.7.1880 – 13. 3. 1963)

Marie Desfours – Walderode se narodila 18. 7. 1880 jako dcera držitele velkostatku Artura Desfours-Walderode a jeho manželky Michaely, rozené Bukůvkové z Bukůvky. Její dětství, ale zejména manželství rodičů nebylo šťastné pro otcovo chování a jeho zlé nakládání s manželkou, dětmi i služebnictvem. Proto děti s guvernankou přechodně žily v Kanadě.

Snad pro tyto neradostné zážitky z dětství vedly mladou dívku k přesvědčení, že musí nastoupit jinou cestu životem než její mnohé šlechtické vrstevnice. Usilovné studium vyvrcholilo absolvováním lékařské fakulty vídeňské univerzity, kde byla 13. 12. 1909 promována na doktora veškerého lékařství.

Nestala se však honorovanou lékařkou, ale protože žila stejně jako její otec, matka a bratr z výnosu potštátského velkostatku, stala se lékařkou chudých, kteří si lékařskou péči nemohli dovolit zaplatit. Odtud začíná její pověst lidumilky.

Během první světové války byla nasazena jako vojenská lékařka na různých bojištích. V roce 1917 zemřel její otec, proto i rodinné poměry se zklidnily. Po válce se mohla vrátit zpět na Potštát, kde nadále poskytovala lékařskou péči chudým a nemajetným nejen bezplatně, ale tyto i hmotně podporovala.

Například osobě, která po úrazu přišla o nohy, zakoupila protézy a učila ji chodit.

Marie Desfours – Walderode zůstala neprovdána, žila na zámku s matkou a taktéž svobodným bratrem Zikmundem, který v roce 1936 zemřel. Po jeho smrti se o dědictví přihlásil její bratranec Kuno Desfour – Walderode na základě přednostního dědictví v mužské linii rodu, jak kdysi stanovil Jan, svobodný pán Walderode. Nejvyšší soud přiznal dědictví bratranci a Marie i s matkou musela zámek opustit. Aby se měla kde přestěhovat, trvale se usadit a otevřít ordinaci, musela prodat většinu sbírek Baťovu koncernu. Od roku 1940 se stala potštátskou obvodní lékařkou.

I během druhé světové války byla Marie Desfours–Walderode účastnicí událostí. Poskytla první pomoc americkým vojákům, kterým se podařilo včas vyskočit z bombardéru, který se poté zřítil. Pomohla i ruským zajatcům, které v devatenáctistupňovém mraze hnali od Spálova přes Potštát. Byli tak vyhladovělí, Marie spolu se svými společnicemi navařila velký prádelní hrncem brambor a nasýtila zajatce i přes stráž, která na ni napřáhla zbraň.

Po válce obdržela Marie Desfours – Walderode zpět československé státní občanství, zůstal jí její dům a nadále vykonávala lékařskou práci. Byla velmi dobrou diagnostičkou a s mnohými úrazy si dokázala poradit, protože měla výbornou chirurgickou praxi jako vojenská lékařka. Jejímu bratranci Kunovi, který spolupracoval s nacisty, byl statek i zámek konfiskován a z Potštátu odsunut.

Ještě v padesátých letech ji čekala nemilá zkušenost, kdy musela být podrobena domovní prohlídce z důvodu, že v domě uchovávala cenné předměty po odsunutých osobách. Celá věc však skončila ostudou okresní prokuratury, protože Marie Desfours – Walderode prokázala, že cennosti patří do jejího osobního majetku.

Důchodová léta prožívala v kruhu svých společnic a přátel. Zemřela 13. 3. 1963 v Potštátě a je pochována spolu s rodiči a bratrem v rodinné hrobce v Potštátě.

Zajímavostí je, že při pozůstalostním řízení byly objeveny vzácné archiválie, které shromáždil její otec.

SKALIČKA

MUDr. Antonín Váňa

(24. 10. 1888 - 22. 6. 1954)

MUDr. Antonína Váňa je významnou osobností obce Skalička, ředitel a primář chirurgického oddělení městské nemocnice v Ostravě – Fifejdách v letech 1934-1945.

Narodil se ve Skaličce 24. října 1888 v rodině místního kováře. Jeho starší bratr Robert, který byl knězem, poznal nevšední nadání v učení svého mladšího bratra a rozhodl se podporovat jej na studiích, nejdřív na gymnáziu ve Valašském Meziříčí, a pak na lékařské fakultě, kterou studoval ve Vídni u známého profesora Eisesberga, a to s výborným prospěchem.

Za první světové války byl plukovním lékařem na srbské a italské frontě. Na konci války pracoval jako chirurg ve vojenském lazaretu ve Valašském Meziříčí. Odtud byl po převratě v roce 1918 převelen na chirurgické oddělení divizní nemocnice do Brna. 1. 12. 1918 byl jmenován asistentem chirurgie zemské nemocnice v Brně. V roce 1927 byl ustanoven primářem zemské nemocnice v Třebíči, později se stal i jejím ředitelem. Své lékařské dovednosti zdokonaloval na různých evropských klinikách, zúčastnil se několika světových chirurgických kongresů.

Dne 31. března 1934 byl jmenován primářem a později ředitelem městské nemocnice v Moravské Ostravě - Fifejdách. Zde působil až do roku 1945. Za tu dobu se významně zasloužil o dobrou pověst nemocnice, jednak po stránce odborné, neboť byl vynikajícím diagnostikem a operátérem, ale zasloužil se také o přestavbu zastaralých budov nemocnice a vybudování nového chirurgického pavilonu v letech 1935-1938. Ostravská nemocnice se tak stala nejvyhledávanějším ústavem v kraji. Za MUDr. Váňou do Ostravy jezdili nejen jeho spolurodáci ze Skaličky, které pečlivě a zdarma (to byla jeho životní zásada) operoval a léčil, ale pomáhal za stejných podmínek i ostatním krajanům

z blízkého i širšího okolí.

Proslavil se zejména operativními zákroky při vodnatelnosti mozkových a míšních dutin.

Byl činný i vědecky, publikoval kolem 40 odborných studií. Ovládal cizí jazyky, na kongresu v Římě v roce 1935 svým referátem, který přednesl italsky, sklídl velký úspěch.

V roce 1945 odešel z Ostravy do Kyjova uvádět do provozu nově vybudovanou nemocnici a brzy poté, jako vrchní zemský zdravotní rada, se stal primářem a ředitelem zemské nemocnice v Opavě, odkud odešel do důchodu, který spokojeně prožíval ve své rodné Skaličce. Ani zde, na odpočinku nezavíral dveře těm, kteří jeho radu a lékařskou pomoc potřebovali. Jeho vrstevníci na něho vzpomínali jako na kamaráda Tonka z kovářny. Mladší generace ho má v paměti, jako vzácného a dobrého člověka. Zemřel ve Skaličce dne 22. června 1954.

STŘÍTEŽ NAD LUDINOU

Marie Mikulíková

(7. 9. 1920 - 29. 10. 2002)

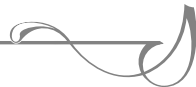
Josef Mikulík

(12. 5. 1912 - 22. 6. 2007)

Skromní místní vlastivědní pracovníci, kteří svou nezištnou prací jedinečným způsobem přispěli k hlubšímu poznání a zmapování dějin rodné obce Stříteže nad Ludinou i jejího okolí.

Vychovali ve svízelných hmotných podmínkách šest dětí, pro které byli

příkladem obětavosti, rodinné pospolitosti i celoživotní věrnosti křesťanským zásadám.

Společných šedesát let života je provázal trvalý zájem o dějiny rodné obce a o prohloubení jejich poznání, které vnímali nejen v místním měřítku, ale i v širších historických souvislostech. Přitom k minulosti přistupovali s hlubokou úctou k práci a odkazu předchozích generací. Tyto společné základy spojily dvě naprosto rozdílné osobnosti do harmonického díla, které vždy prezentovali jako výsledek společné činnosti. V jejich práci se snoubí úsilí Josefa Mikulíka o preciznost a hodnověrnost získaných informací, podložená poctivou badatelskou prací v archivech, s literárním talentem a osobitým jazykovým zpracováním jeho manželky Marie.

První společné články o historii střítežských usedlostí a zachovaných střítežských pověstech začali publikovat již v roce 1947 ve vlastivědném sborníku Záhorská kronika. Po dobu následné nucené odmlky se snažili zachytit informace od pamětníků a především se věnovali shromažďování a studiu historických pramenů, při kterém jim byl velkou oporou a nezištným rádcem vedoucí archivního pracoviště v Potštátě Dr. Krška. Využili je pak ke zpracování desítek článků, které zveřejňovali od začátku sedmdesátých let v časopise Oderské vrchy, v Novém Přerovsku, Zpravodaji města Hranice a lázní Teplic nad Bečvou a Zpravodaji obce Střítež nad Ludinou. Věnovali se nejen vzdálené i nedávné střítežské historii a místním pověstem, ale i hranickému regionu v člancích o větrných mlýnech, stavbě železnice a hranickém zámku. Významným příspěvkem k popularizaci historie bylo sestavení a nacvičení obsáhlého vlastivědného pásma „Z minulosti našeho kraje“ v roce 1965.

Zde je vhodné připomenout učitelské povolání Marie Mikulíkové, která již od roku 1946 působila jako učitelka na místní měšťanské škole. Od roku 1950 však musela kvůli svému náboženskému přesvědčení školu opustit, pak pracovala v zemědělství a ke svému milovanému povolání se mohla vrátit až v roce 1968, kdy nastoupila v hranické zvláštní škole. I po odchodu do důchodu zůstala věrná školské službě při dočasných výpomocích a ještě v roce 1995 působila jako katechetka na střítežské škole.

První soubornou práci „Rektor Jan Trnka – Vyprávění o prvních školách, učitelích a životě lidu na Střítežsku“ vydali v roce 1989. V tomto historickém díle, které vycházelo z obsáhlého studia archivních materiálů, rekonstruovali a podrobně popsali do té doby naprosto neznámé začátky školní výuky ve Stříteži i v sousedních obcích od poloviny osmnáctého do první čtvrtiny

devatenáctého století. Chtěli v něm také vyjádřit obdiv, úctu a poděkování prvnímu střítežskému učiteli, jehož těžký životní osud a vzácný příspěvek k rozvoji vzdělanosti již upadl v zapomnění. Na ni v roce 1995 navázal „Pohled do historie střítežské školy“, který zachytil dějiny školní výuky až do současné doby.

Stejně odpovědným způsobem zdokumentovali začátky a vývoj místní církevní správy v další publikaci „Z dějin střítežské farnosti“, která vyšla v roce 2000. Podali v ní také obraz vývoje náboženského života v obci a jeho roli v průběhu dějin. Velmi cenná je rovněž část, která popisuje boží muka a další sakrální památky, které se nacházejí na území střítežského katastru.

Své životní dílo završili v roce 2002 souhrnnou publikací „Střítež nad Ludinou v mozaice dějin Hranicka“, která je hodnotným přehledem dosavadních poznatků o dějinách obce až do současné doby. Na tomto díle se autorsky podílela i dlouholetá starostka obce Ludmila Šatánková, která zpracovala část věnující se nejnovějšímu období.

Na základě studia archivních materiálů a podrobné znalosti místní krajiny přispěli i k objevení počátku dějin sousední obce Olšovec. Její vznik prokázali v návaznosti na zánik nedaleké obce Šovejdy v první polovině 16. století, situované v mělkém údolí východně od silnice ze Stříteže do Hranic. Jako jediný dochovaný doklad její existence již zůstal jen místní traťový název pozemků v tomto prostoru.

Kromě zmíněných publikací po nich zůstala nejen řada vyprávění, básní a písemných vzpomínek věnovaných rodině, ale i množství místopisných materiálů, které shromáždili k názvům polí, lesů, tratí a míst ve střítežském katastru. Ke každému z nich hledali původ jejich vzniku dle vyprávění místních pamětníků, který doplňovali historickými souvislostmi spojenými s vývojem jejich vlastnictví nebo událostmi, ke kterým na tomto místě došlo. Sestavili i slovník již prakticky zmizelého střítežského nářečí, které bylo svébytnou kombinací různých jazykových vlivů z okolních regionů, včetně německého. Tyto práce i materiály, které získali v průběhu svého celoživotního bádání, ještě čekají na zpracování a zveřejnění.

Veškerá práce střítežských rodáků manželů Marie a Josefa Mikulíkových byla motivována jejich láskou k rodné obci, k rodnému kraji a snahou více poodhalit jeho bohatou historii a předat ji pro poučení budoucím generacím.

ÚSTÍ

Antonín Mañas

(1864 – 31.12.1923)

Antonín Mañas, rolník a hostinský, se narodil v roce 1864 v Ústí. V Hranicích vystudoval čtyři gymnaziální třídy a pak se věnoval se svým otcem obchodu s proutím. Oženil se s Marií Poppovou z Novosad, se kterou měl čtyři děti – Marii (provdanou za Bernarda Kmenta), Boženu (provdanou za Vladimíra Toláše), Františka (zemřel po narození) a Václava (zemřel jako legionář v roce 1918).

Antonín Mañas byl člověk šetrný, přemýšlivý a podnikavý. Dokázal využít divoce rostoucí vrbové proutí v blízkosti Bečvy a založil prosperující živnost s názvem „Pěstování košíkářské vrby a obchod s proutím“. Surovinu nakupoval také od sousedních obcí a od Povodí Bečvy. Jeho živnost se stala po 1. světové válce nejdůležitějším podnikem v obci, protože dle statistických zpráv poskytovala v letním období práci až 200 dělníkům.

Antonín Mañas bydlel v domě čp. 33 (dnes obecní úřad), ke kterému byl později přistaven hostinec. V roce 1901 koupil od manželů Hašových upadající grunt čp. 9, který přestavěl v letech 1921-1922 pro potřeby rodiny a podnikání do nynější podoby. K vedení podniku připravoval svého syna Václava, který se vyučil košíkářskému řemeslu u nejlepších mistrů v Morkovicích. Václav Mañas padl v 1. světové válce jako legionář v Rusku. Maňasovým společníkem se proto stal jeho zeť Bernard Kment. Výroba košíkářského proutí zanikla v roce 1952 zrušením živnosti.

Antonín Mañas požíval v obci Ústí velké vážnosti a značné moci. Byl dlouhá léta obecním starostou, předsedou místní organizace lidové strany, předsedou místní školní rady, náčelníkem Sboru dobrovolných hasičů, členem honební a myslivecké společnosti, kde vykonával i dozor nad honitbou. V roce 1904 byl ředitelem Rolnické mlékárny v Hranicích. V roce 1907, při příležitosti založení

hřbitova, věnoval Antonín Mañas své rodné obci hřbitovní kříž se sochou Panny Marie. Na jeho náklady byl na hřbitově postaven pomník, na kterém je šestnáct jmen a podobizen občanů padlých v 1. světové válce. Antonín Mañas zemřel 31. prosince 1923 ve věku 59 let.

VŠECHOVICE

Ing. Arch. Bohuslav Fuchs

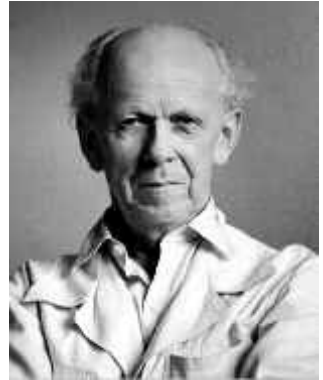
(24. 3. 1895 - 18. 9. 1972)

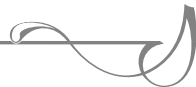
Bohuslav Fuchs se narodil 24. 3. 1895 ve Všechovicích. Jeho otec měl obchod se smíšeným zbožím, mimo to měli drobné zemědělské hospodářství.

Začal studovat na gymnáziu v Holešově, odkud pro své pokrokové názory a vydávání časopisu musel odejít. Začal se tedy učit zedníkem, poté se dostal na brněnskou průmyslovku. I na středoškolských a vysokoškolských studiích si přivydělával řemeslem a také malbou krajin. Obojí se mu hodilo v pozdější tvůrčí praxi.

V roce 1916 vstoupil do architektonické školy Jana Kotěry na Akademii výtvarných umění v Praze. K přijímací zkoušce předložil studii krajinské výstavy v zámeckém parku ve Všechovicích. Práce byla Janem Kotěrou natolik příznivě hodnocena, že přijal Bohuslava Fuchse na Akademii bez další zkoušky. Vynikajícího absolventa pak zaměstnával Jan Kotěra dva roky ve svém soukromém ateliéru.

V březnu 1923 přijal Fuchs nabídku pracovat na Stavebním úřadu města Brna, kam se Jindřich Kumpošt snažil pro své Regulační a architektonické oddělení získat mladé schopné odborníky. Fuchs se nejprve zevrubně seznámil s městem a jeho problémy a promýšlel možná řešení. V raných dvacátých letech projektoval v Brně hlavně soubory obytných domů i jednotlivé objekty (Míčkova

a Nováčkova ulice v Husovicích, Barvičova a Mahenova v Masarykově čtvrti), ale i některé veřejné stavby (obřadní síň na Ústředním hřbitově, Masná burza). Díky své schopnosti rychlé orientace, osobnímu šarmu a umění vyjednávat dovedl získat jak zakázky, tak talentované kolegy pro spolupráci. Školu pro odborná ženská povolání Vesna na Lipové ulici projektoval spolu s Josefem Poláškem. Roku 1925 převzal Fuchs po Kumpoštovi vedení oddělení na Stavebním úřadu. Ve funkci setrval do roku 1929. V tomto období vznikla jeho rozhodující díla: Zemanova kavárna, mětstské lázně v Zábrdovicích, Masarykův studentský domov na Cihlářské ulici, Moravská banka na náměstí Svobody (spolu s Arnoštem Wiesnerem), Domov Elišky Machové v sousedství školy Vesna, pavilon města Brna pro Výstavu soudobé kultury na brněnském výstavišti a zejména mistrovský projekt, srovnatelný s tvorbou světových architektů, hotel Avion na České ulici. Byl dokončen v roce 1928 a stal se místem setkávání brněnských umělců a centrem brněnské avantgardy. Kromě toho vznikla i řada návrhů obytných budov včetně vlastního domu na Hvězdárenské ulici. Do let 1926 - 1927 spadá i zpracování vítězného soutěžního návrhu na regulaci města Brna (spolu s J. Peňázem a F. Sklenářem), z jehož základní koncepce se vychází dodnes. Počítal mimo jiné i s odsunem osobního nádraží z centra města. Mimo Brno se Fuchs jako architekt i urbanista významně zapsal v Luhačovicích (regulační plán města a soubor penzionů), Starém Smokovci (penziony), Trenčianských Teplicích (koupaliště Zelená žába), Jihlavě (regulační plán města) a na dalších místech. Dospěl v této době k vyzrálé principiální tvůrčí metodě, funkcionalismu, v níž díky dovedné a mistrné kompozici jde účelový a technický záměr ruku v ruce s uměním.

Významnou roli sehrál Fuchs i v oblasti užitého umění jako designér, inicioval vznik podniků na výrobu bytových doplňků (Standart bytové společnosti, Dílny umělecké keramiky, Magazin AKA), publikoval, organizoval výstavy, byl klíčovou osobností Skupiny výtvarných umělců v Brně. Výtvarné dotvoření svých architektur svěřoval kvalitním umělcům (Milén, Hrbek, Kaláb, Kubiček, Makovský). Na sklonku první republiky realizoval ještě budovy zemského vojenského velitelství na Kounicově ulici a nádražní pošty. V roce 1946 navrhl přestavbu Domu umění v Brně.

V roce 1938 přednášel na Uměleckoprůmyslové škole ve Zlíně, po roce 1945 na Vysoké škole technické v Brně, kde v roce 1947 získal profesuru. V letech 1955 až 1958 zastával funkci děkana Fakulty architektury a pozemního stavitelství (po roce 1956 již součástí Vysokého učení technického v Brně). Pod politickým nátlakem byl nucen školu opustit a ta přišla o nejdůležitějšího

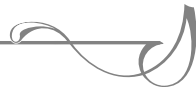

pedagoga v celé své historii.

V padesátých letech se Fuchs obrátil k problémům památkové péče. Podílel se na rekonstrukci některých památkových budov (Reduta, Uměleckoprůmyslové muzeum) a na asanačním plánu historického jádra města Brna. Své teoretické a tvůrčí zkušenosti shrnul v publikaci *Nové zónování* (1967). O Fuchsově tvorbě psal s uznáním domácí i zahraniční odborný tisk, získal řadu titulů a ocenění (stálý delegát Mezinárodního kongresu moderní architektury CIAM, člen Mezinárodního výboru pro realizaci soudobé architektury CIRPAC, čestný dopisující člen Královského institutu britských architektů RIBA, čestný místopředseda Mezinárodní federace pro bydlení, stavbu měst a prostorového plánování IFHTP). V roce 1969 převzal ve Vídni prestižní cenu Gottfrieda von Herdera. Když se v roce 1972 Fuchsovo dílo uzavřelo, čítalo téměř sto urbanistických návrhů a na pětset architektonických projektů, z nichž přes stopadesát bylo realizováno. Jeho mimořádná osobnost dalekosáhlým způsobem ovlivnila brněnskou meziválečnou architekturu, nastartovala její progresivní vývoj a posunula Brno mezi výtvarná centra evropské moderní architektury. Profesor Bohuslav Fuchs je pochován na čestném pohřebišti Ústředního hřbitova v Brně. U příležitosti stého výročí jeho narození (1995) mu byl v parčíku na souběhu ulic Neumannova a Lipová v Pisárkách odhalen pomník (kolektiv autorů vedený Mojmírem Husákem).

Jeho profesní dráha je silně spjatá také s rodnými Všechovicemi. Jeho návrh hřbitova byl realizovaný v roce 1927 a dnes je vyhlášen národní kulturní památkou. V roce 1928 byl odhalen pomník padlých 1. světové války také z dílny Bohuslava Fuchse. Dále pro Všechovice vypracoval urbanistický návrh místní části Hrubý kus. Jedním z posledních děl byl návrh na rekonstrukci zámku ve Všechovicích, který byl částečně realizován. Posledním dílem byla v roce 1972 pamětní deska jeho učitele Jana Kotěry v Brně, kterou vytvořil se synem Kamilem a dcerou Alenou.

Se svou manželkou vychovali 2 děti. Syn Kamil byl urbanistou, dcera Alena Korvasová interiérovou designérkou. Její manžel byl také architektem, blízkým spolupracovníkem Bohuslava Fuchse. Dle pamětníků, kteří se s Bohumilem Fuchsem znali osobně, se jednalo o člověka velmi pracovitého, houževnatého, nadaného, ochotného vždy pomoci druhým.

Drahomíra Fuchsová

(5. 4. 1902 – 2. 7. 1992)

Drahomíra Fuchsová se narodila 5. 4. 1902 v Býškovcích. Svůj život spojila s Bohuslavem Fuchsem, a to nejen rodinný, ale i profesní. Byla významnou výtvarnicí a designérkou.

Svým výtvarným pojetím udávala ráz především textilní tvorbě Magazinu Aka, podniku, který založila se svým manželem B. Fuchsem a jeho bratrem Augustinem Fuchsem v r. 1932 v Brně. Jeho cílem bylo navrhovat a vyrábět umělecké předměty, bytové doplňky a textilie v souladu se soudobou architektonickou tvorbou. Na tuto společnost navazuje textilní výroba ve Skryjích. Síťovinové záclony, ubrusy, prostírání, polštáře a potahové tkaniny s barevně kultivovaným abstraktním dekorem se od sebe lišily strukturou, vazbou a kombinací materiálů - vlny, bavlny, umělého hedvábí a juty. Atypickým spojením těchto materiálů a použitím různých vazeb bylo dosaženo barevné a strukturální působivosti tkaných textilií. Materiály a vazby k výtvarným studiím Drahomíry Fuchsové navrhoval znalec tkalcovských technik A. Florián, technický ředitel dílen Aky ve Skryjích u Tišnova).

Dílo Drahomíry Fuchsové však nebylo ryze funkcionalistické, např. v návrzích na užitou keramiku se spíše než strohá geometrická řešení objevují už různé biomorfí formy. Oblíbené keramické vázy mají obvykle tvar seříznuté koule s dekorem amébovitých útvarů nebo drobně zdobených ploch. Častá byla i kombinace glazury s režným střepem.

Cílem Aky bylo poskytnout zákazníkovi kompletní servis při vybavení domácností, od záclon, závěsů, potahových tkanin, až po koberce v požadované barvě a vzorech. Mnohé stavby podle návrhů architekta Bohuslava Fuchse byly vybaveny textiliemi firmy Aka. V Brně to byly Domov E. Machové, dětský domov Dagmar, Hotel Avion, kavárna Zemský dům, kavárna Muzeum a Muzejní sklep, zotavovna Morava v Tatranské Lomnici na Slovensku, spořitelna v Tišnově a v Třebíči. V Praze to byla restaurace Mánes, kavárny Belveder, Paříž, Ambassador, Lucerna a nespočet rodinných domů a bytů. Firma Aka se zúčastňovala řady výstav, mimo jiné čs. uměleckého průmyslu v Amsterdamu na přelomu let 1934/35 a putovní výstavy uměleckého průmyslu v USA. Válkou ochromená činnost Aky se brzy po roce 1945 obnovila a také výroba ve Skryjích se rozšiřovala.

V roce 1948 postihlo podnik zestátnění a byl začleněn do národního podniku

MONA Ústí nad Orlicí. V roce 1965 byla provedena reorganizace v Československu a závod Skryje byl začleněn do státního podniku Bytex. Přes krátké období ve státním podniku ARANA Lomnice u Tišnova (od 1990) byl závod 1. 5. 1992 osamostatněn jako akciová společnost Arka Skryje. Od roku 1990 byl závod zmodernizován stavebně a po roce 1995 i technologicky. Firma Arka Skryje existuje a vyrábí i dnes, a to na základech, které zde položili Drahomíra a Bohuslav Fuchsovi.

Olomoucký kraj

Vydáno za finanční spoluúčasti
Olomouckého kraje v roce 2009.

www.regionhranicko.cz